

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

УДК 378:026.16

МІСІЯ УНІВЕРСИТЕТУ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Бондар В.Д.

Національний університет «Острозька академія»

В статті проаналізовано місію університету в контексті зміни сучасного суспільства. Аналіз здійснено в контексті концепції сталого розвитку суспільства. Простежено як потреби і виклики сучасного суспільства трансформують місію університету. В контексті зміни законодавства України «Про вищу освіту» простежені перспективи модернізації освіти та наукової діяльності у вишах. Порівняно виклики інформаційного та глобального суспільства із потребами населення окремого регіону.

Ключові слова: університет, місія університету, освіта, наукова діяльність, сталий розвиток суспільства.

Постановка проблеми. Виклики сучасного суспільства сприяють не лише трансформації його, а й появі нових форм пристосування людей до нових реалій. Такими формами пристосування є концепція сталого розвитку суспільства, яка передбачає формування збалансованого суспільства потреб-інтересів. Важливим механізмом у реалізації цієї концепції є освіта. В цьому контексті актуальним постає проблема адаптації місії сучасного університету до потреб та інтересів суспільства та використання її у збереженні балансу в ньому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема університету як інституту суспільства та освіти в цілому завжди цікавила багатьох дослідників (Д. Белл, Дж. Ньюмен, Х. Ортега-і-Гассет, Е. Фромм, К. Ясперс). Сучасні теоретики університетської освіти Ф. Альтбах, Б. Кларк, Дж. Салмі та ін. переосмислюють здобутки попередників з врахуванням соціокультурного та економічного потенціалу сучасних освітніх закладів. Проте, питання трансформації місії університету в сучасних умовах залишається актуальним, особливо з врахування появи нових результатів та досліджень у цій сфері. Серед сучасних дослідників зазначеної проблеми варто виділити Т. Балмасову, Н. Головку, Е. Гребенцікову, О. Мещанінова, В. Повзун, Р. Сафронова, Л. Шевченко.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну зацікавленість проблемою місії (ідеї) сучасного університету в суспільстві в контексті його глобального характеру та інформатизованості, мала увага дослідників приділяється проблемі реалізації цієї місії на місцях, а особливо в окремих регіонах. З впровадженням в Україні програми з децентралізації та популяризацією концепції сталого розвитку суспільства це питання набуває нової актуальності.

Мета статті. Проаналізувати місію університету в умовах реалізації концепції сталого розвитку суспільства.

Виклад основного матеріалу. З початку свого існування університет як соціальний інститут був не лише осередком навчання та просвітлення, а й популяризації ідей, позицій, стилю поведінки.

Університет завжди реагував на потреби суспільства – в епоху Середньовіччя та Відродження виші виконували функцію транслятора та накопичення знань минулого, забезпечували суспільство найбільш затребуваними спеціальностями: медицина та право. В Новий час університет починає продукувати не лише нові знання, а й наукові відкриття. Проте своєї еволюції виші досягли в ХІХ ст., коли в Європі створюються сучасні приклади класичних університетів: Берлінський (1810 р.) В. Гумбольдта та ідея університету Дж. Ньюмена. Особливістю цих інституцій було не лише виконання безпосередніх функцій у суспільстві, а й наявність конкретної ідеї (місії). Гумбольдт стверджував, що університет повинен будуватись на принципах: оцінки і використання знання не лише як практично-цінного; нівелювання емпіричних знань заради розповсюдження фундаментальних; домінування гуманітарної складової в будь-якій освіті. Ньюмен же проголошував головною місією університету створення інтелектуальної культури, що стала базою для формування інтелекту [6, с. 13-15]. Ці ідеї лягли в основу сучасного університету, проте виклики інформаційного та постіндустріального суспільства стимулювали формування нового підходу до розуміння місії університету.

В сьогоденні умовах дослідники найчастіше під місією університету розуміють «соціальну місію університету», проте її інтерпретація доволі різнича в залежності від реалізації її в конкретній сфері суспільного життя. Так, Т. Балмасова виділяє такі змістові характеристики цієї місії: сукупність специфічних послуг, що сприяють накопиченню блага у суспільстві; отримання вигоди від управління вишем (варто зазначити, що цей аспект яскраво відображений у Законі України «Про вищу освіту» в частині 7) [2, с. 38]. Разом з тим, для забезпечення цієї місії університет, на думку європейських експертів, повинен мати: людські ресурси, інтелектуальну власність, комерційну вигоду від реалізації власних ідей та проектів, налагоджені зв'язки із підприємствами, державними установами, мати право голосу та можливість приймати рішення, бути активним учасником соціально-культурного життя, транслювати знання в суспільство [2, с. 38].

Разом з тим варто пам'ятати, що українські реалії, окрім економічної вигоди потребують від університету формування національно свідомих громадян, здатних адекватно реагувати на виклики сьогодення. Саме тому до переліку соціальної місії університету, за влучним зауваженням Т. Жижко, варто віднести: формування національно свідомої еліти суспільства, толерантного та розуміючого учасника міжкультурного діалогу, здатного до самостійного навчання та вдосконалення [9].

Проте, найбільш поширеними є уявлення сучасних дослідників про університет як нову підприємницьку одиницю. Так, Є. Івахненко аналізує в своїх роботах таке явище як «University excellence» (університет переваг, досконалості, високої якості) [9]. Дж. Неллес та Т. Ворлі запропонували сприймати освіту як рушій економіки і запропонували ідею «knowledge economy». Дослідники стверджують, що будучи концентрацією інтелекту та креативності, університет повинен стати базою для економічного розвитку суспільства [7]. В роботі К. Керра «Використання університету» також наголошується на тому, що ВНЗ має всі передумови для формування своєчасного виклику економічним та політичним проблемам у суспільстві [7]. Саме такі інтерпретації провокують популяризацію ідеї місії університету як бізнес-ідеї університету.

Для нашого суспільства звичними є такі види учбових закладів як комерційні, приватні, корпоративні, мережеві навчальні заклади. Проте із зміною законодавства України про вищу освіту пріоритетним видом ВУЗ стає науково-дослідний університет: «національний вищий навчальний заклад, що забезпечує проривний розвиток держави в певних галузях знань за моделлю поєднання освіти, науки та інновацій, сприяє її інтеграції у світовий освітньо-науковий простір, має визнані наукові здобутки» [1]. В таких умовах місія університету в українському суспільстві перетворюється на місію стабілізації соціально-економічної сфери держави посередництвом значних наукових здобутків. За законодавством ця місія повинна реалізуватися завдяки отриманню вищими широкої автономії: «самостійність, незалежність і відповідальність вищого навчального закладу у прийнятті рішень стосовно розвитку академічних свобод, організації освітнього процесу, наукових досліджень, внутрішнього управління, економічної та іншої діяльності, самостійного добору і розстановки кадрів у межах, встановлених цим Законом» [1]. Проте, для реалізації подібної місії для ВНЗ України не вистачає низки важливих компонентів, що сприяють розвитку науки та освіти: академічної мобільності, обміну досвідом, фінансової незалежності, цілісності передачі досвіду та отримання нових знань. В таких умовах об'єднання ВНЗ України в централізовані науково-дослідні центри видається єдиним варіантом для реалізації подібної місії, проте будь-яке штучне об'єднання не може принести тієї користі і результативності, яка формується у вільному та інтелектуально зорієнтованому середовищі.

Тим більше, що в сучасному суспільстві присутні варіанти вирішення подібної проблеми. Так, в роботі «Нове виробництво знання: динаміка науки та досліджень в сучасних суспільствах»

(М. Гіббонс, К. Лімаж, Х. Новотни, С. Шварцман, П. Скотт, М. Трой) пропонується концепція knowledge production. Вона передбачає трансдисциплінарність, організаційне багатоманіття, якісність, контрольованість знання та його соціальну відповідальність. Все це в контексті потрійної взаємодії «університет-виробництво-держава» Г. Іцковіца та Л. Лейдесдорфа, переосмислює роль університету не як транслятора знання, а як генератора інноваційних ідей та технологій [4, с. 270–271]. В таких умовах, місія університету трансформується саме в контексті потреб інформаційного та постіндустріального суспільства.

Важливим елементом навчання у всі часи була трансляція не лише знань, а й досвіду. Саме на цьому аспекті повинна бути побудована місія університету в контексті концепції сталого розвитку суспільства. Розуміючи під сталим розвитком – необхідність встановлення балансу між задоволенням сучасних потреб людства та захистом інтересів майбутніх поколінь, враховуючи їх потребу в безпечному і здоровому довкіллі [8, с. 17], сучасні дослідники вважають найважливішим елементом у реалізації цієї концепції широку освіченість та обізнаність людей про всі складові та принципи сталого розвитку суспільства. Найбільш ґрунтовно такий підхід відображений у доповіді У. Бодмера (1985 р.), в якому йшлося про необхідність розуміння важливості розуміння всіма верствами населення науки. На думку британського вченого, лише коли наука стане зрозумілою суспільству, воно зможе формуватися як громадянське суспільство. Коли в суспільстві покращиться розуміння науки та її цілей ефективнішими стане й механізм прийняття рішень, що сприятиме покращенню рівня життя населення [3].

Разом з тим, концепція сталого розвитку суспільства в Україні найчастіше зорієнтована на вирішення регіональних проблем, особливо в контексті впровадження курсу на децентралізацію. в таких умовах, соціальна місія окремого університету переорієнтовується на місцеві потреби, такі як стан економічного розвитку регіону, стратегічного плану розвитку регіону, ринку праці, перспектив працевлаштування, рівень матеріального забезпечення ВНЗ, рівень міжнародного співробітництва, рівень інфраструктури вишу, традиції університету [5, с. 5]. В таких умовах, бізнес-ідея та науковий потенціал ВНЗ пропорційно залежить від рівня регіонального розвитку. Проте, саме в таких навчальних закладах зберігається та пропагується національні ідеї, створюється атмосфера для просвітницької діяльності. Значним потенціалом таких закладів стає популяризація самовдосконалення та пошук інноваційних шляхів вирішення проблем. Саме на прикладі таких вузів і реалізується та популяризується в сучасних умовах концепція сталого розвитку суспільства.

Проте, в таких умовах варто також говорити і про сталий інноваційний розвиток університету. Він повинен включати не лише науковий та освітній потенціали, а й рівень соціального, політичного, економічного, екологічного, духовного розвитку, національної самосвідомості, міжкультурної інтеграції. Саме за таких умов в країні може бути реалізована цілісна соціальна місія

університету та забезпечений високий індекс людського розвитку.

Висновки і пропозиції. Таким чином, в сучасних ринкових умовах все частіше під місією університету розуміється підприємницький потенціал науково-дослідних установ. Проте, з врахуванням доцільності впровадження концепції

сталого розвитку у світі, соціальна місія університету повинна переорієнтуватися на більш комплексні завдання збереження балансу між потребами та інтересами суспільства. В таких умовах детальнішого дослідження потребує питання реалізації цієї концепції в окремих регіонах та на прикладі регіональних навчальних закладів.

Список літератури:

1. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
2. Балмасова Т. А. Третья миссия университета в условиях модернизации российского образования / Балмасова Татьяна Анатольевна // Актуальные вопросы общественных наук: социология, политология, философия, история. – № 11 (51). – 2015. – С. 36–41.
3. Головкин Н. В. «Третья миссия» университета и проект общественного понимания науки: доклад Бодмера / Н. В. Головкин, Е. А. Рузанкина, О. В. Зиневич // Философское образование. – № 6 (57). – 2014. – С. 77–93.
4. Гребенщикова Е. Г. «Третья миссия» университета: от «второго типа» производства знания к «тройной спирали» инноваций / Е. Г. Гребенщикова // Ярославский педагогический вестник. – № 4. – Том I (Гуманитарные науки). – 2011. – С. 270–274.
5. Мещанинов О. П. Сталий розвиток університетської освіти: баланс між глобальними та регіональними викликами / Мещанинов О. П. // Наукові праці. Педагогіка. – Випуск 176. – Том 188. – 2012. – С. 5–10.
6. Повзун В. Д. Миссия университета – история и современность / В. Д. Повзун // Вестник ОГУ. – № 1. – 2005. – С. 13–21.
7. Сафронов Р. О. Предпринимательский университет как воплощение «третьей миссии» университета: pros and cons [Електронний ресурс] / Сафронов Р. О. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/predprinimatelskiy-universitet-kak-voploschenie-tretiey-missii-universiteta-pros-and-cons-chast-i-tretya-missiya-i-predprinimatelskiy>
8. Сталий розвиток суспільства: навчальний посібник / авт.: А. Садовенко, Л. Масловська, В. Середа, Т. Тимченко. – 2 вид. – К., 2011. – 392 с.
9. Шевченко Л. С. Стратегічне управління університетом: обґрунтування місії і цілей розвитку [Електронний ресурс] / Л. С. Шевченко. – Режим доступа: irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe

Бондар В.Д.

Национальный университет «Острожская академия»

МИССИЯ УНИВЕРСИТЕТА В УСЛОВИЯХ РЕАЛИЗАЦИИ КОНЦЕПЦИИ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ОБЩЕСТВА

Аннотация

В статье проанализирована миссия университета в контексте изменения современного общества. Анализ осуществлен в контексте концепции устойчивого развития общества. Прослежено как нужды современного общества трансформируют миссию университета. В контексте изменения законодательства Украины «О высшем образовании» прослежены перспективы модернизации образования и научной деятельности в вузах. Сравнены вызовы информационного и глобального общества с потребностями населения отдельного региона.

Ключевые слова: университет, миссия университета, образование, научная деятельность, устойчивое развитие общества.

Bondar V.D.

National University of Ostroh Academy

A MISSION OF UNIVERSITY IS IN THE CONDITIONS OF REALIZATION OF CONCEPTION OF STEADY DEVELOPMENT OF SOCIETY

Summary

In the article the mission of university is analyzed in the context of change of modern society. An analysis is carried out in the context of conception of steady development of society. It is traced as necessities and calls of modern society transform the mission of university. In the context of change of legislation of Ukraine «About higher education» the prospects of modernization of education and scientific activity are traced in university. Comparatively calls of informative and globalizing society with the necessities of population of separate region.

Keywords: university, mission of university, education, scientific activity, steady development of society.